

Pakottamalla vai tahdonvastaisesti? Uusi seksuaalirikoslainsäädäntö käräjäoikeuksissa

HAKUSANAT: rikosoikeus, oikeudenkäynti, seksuaalirikokset, rangaistuksen määrääminen

1. Johdanto

Seksuaalirikostapaukset ovat toistuvasti julkisen mielenkiinnon kohteena. Helsingin Sanomat julkaisi 26.5.2024 laajan artikkelin, jota varten oli käyty läpi satoja vuonna 2023 annettuja tuomioita raiskausrikoksista. Artikkelin keskeisenä havaintona oli, että syyksilukevat tuomiot suhteessa syytteet hylkääviin vaihtelivat olennaisesti eri puolilla maata. Sama havainto tehtiin tuomittujen vankeusrangaistusten ankaruudesta. Artikkelin osoitti osaltaan, että seksuaalirikostapauksiin liittyy monitahoisia kysymyksiä, jotka voivat liittyä ennemmin tuomioistuimien tulkintoihin kuin lainsäädäntöön.

Helsingin Sanomien artikkelissa todettiin myös, että vuoden 2023 alusta voimaan tulleen seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen vaikutuksista on mahdotonta sanoa mitään. Seksuaalirikoksia koskevan rikoslain (RL) 20 luvun (723/2022) uudistuksen keskeisenä tavoitteena oli asettaa vapaaehtoisuus seksuaaliseen kanssakäymiseen rikoslain keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi. Tämän tavoitteen taustalla oli pyrkimys vahvistaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rikosoikeudellista suojaa. Lainuudistuksella myös eriytettiin lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset omiksi tunnusmerkistöikseen sekä pyrittiin ankaroitamaan rangaistusasteikkoja etenkin lapsiin kohdistuvien tekojen osalta.¹

Uudistus merkitsi olennaista rikostunnusmerkistöt läpäisevää muutosta. Aikaisemmin aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset edellyttivät tunnusmer-

* Antti Tapanila, OTT, dosentti, käräjätuomari, Pirkanmaan käräjäoikeus. Kiitän kahta anonyymia referee-lukijaa asiantuntevista ja perusteellisista kommentteista, joiden huomioiminen on parantanut artikkelin laatua huomattavasti. Lisäksi kiitän osastonjohtaja, käräjätuomari Leena Kinnusta avusta oikeustapausaineiston hankkimisesta, kirjoittamisesta kannustamisesta sekä koelukijana toimimisesta. Kiitokset ansaitsevat myös laamannit Timo Heikkinen, Ilkka Lahtinen, Pasi Kettula, Kari Turtiainen ja Vesa Karttunen ystävällisestä avusta oikeustapausaineiston hankkimisessa.

1. Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi 13/2022 vp, s. 1, 52–53.

kistöjen tasolla väkivaltaa tai sen uhkaa.² Käytännössä tuomioistuimet usein tulkitsivat tunnusmerkistöjä siten, että teon syyksilukemiseen riitti jonkinlainen fyysinen pakottaminen. Lain uudistamisen toisen tavoitteen eli lapsiin kohdistuvien rikosten eriyttämisen taustalla on ollut tuomioistuihin kohdistunut kritiikki kyvyttömyydestä soveltaa raiskausrikosten tunnusmerkistöjä tapauksiin, joissa asianomistaja ei ole nuoren ikänsä vuoksi ollut kykenevä puolustautumaan tai ilmaisemaan tahtoaan.³ Lapsiin kohdistuvien rikosten ankaroituneen arvioinnin taustalla on myös yleisempiä lasten seksuaaliselta riistolta suojelemiseen liittyviä syitä.⁴

Rikoslain 20 luvun voimaantulosta on kulunut noin puolitoista vuotta, joten käräjäoikeuksissa on ehditty ratkaista ensimmäiset uusiin säännöksiin perustuvat seksuaalirikostapaukset. Tutkimuskysymyksenä onkin selvittää, miten uutta lainsäädäntöä on tuomioistuimissa tulkittu. Ylempien tuomioistuimien ratkaisuja joudutaan odottamaan huomattavasti pidempään. Muutoksenhaku-menettelyn hitaus johtaa siihen, että korkeimman oikeuden mahdolliset ennakkoratkaisut uudesta lainsäädännöstä saataneen aikaisintaan vuonna 2026. Edes hovioikeuksien ratkaisuja ei liene mainittavasti saatavissa vuoden 2024 aikana.⁵ Oikeudenkäyntien hitaus ei kuitenkaan poista tiedon tarvetta siitä, miten tuomioistuimet käsittelemänsä rikosasiat ratkaisevat. Päinvastoin muutoksenhaku-tuomioistuimien ratkaisujen saaminen vasta kaukaisessa tulevaisuudessa on omiaan johtamaan siihen, että käräjäoikeuksien ratkaisuille on huomattavaa merkitystä arvioitaessa lainsäädännön tavoitteiden toteutumista ja tuomioistuimien tulkintoja uusista rikoslain säännöksistä. Tiedon tarpeen kannalta ei välttämättä ole ratkaisevaa, mistä tietoa on saatavissa vaan tiedon saaminen järkevässä aikataulussa.

Lainopillisen artikkelin lukija voi tietysti kysyä, miksi käräjäoikeuksien ratkaisukäytännön selvittäminen on merkityksellistä ja voidaanko ratkaisujen perusteella esittää arvioita tuomioistuimien tulkinnoista. Voi olla, että Suomessa on perinteisesti painotettu muutoksenhakutuomioistuimien käsittelyä ja oletettu, että jo hovioikeuksien ratkaisuille olisi ohjausvaikutusta alempiin tuomioistuihin. On kuitenkin syytä muistaa, että merkittävä osa vakavistakin rikosasioista jää käräjäoikeuden ratkaisun varaan. Muutoksenhakua ei koeta tarpeelliseksi,

2. Jo aikaisemmin RL 20:1.2:n (509/2014) tunnusmerkistössä mainittiin avuttoman tilan tai puolustuskyvyttömyyden hyväksikäyttö, joten tältä osin uusi lainsäädäntö ei yhtä olennaisesti muuttanut tunnusmerkistöä.

3. Antti Tapanila, Seksuaalirikokset ja oikeudenkäynti. Alma Talent 2023, s. 4–5.

4. Timo Ojala, Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. 2. uudistettu painos. Edita Publishing 2024, s. 20–21.

5. Arviot käsittelyajoista perustuvat tilastotietoihin hovioikeuksista ja korkeimmasta oikeudesta, ks. KKO:n vuosikertomus 2023, s. 67. Helsingin ja Turun hovioikeuksien tilastot osoittavat, että keskeisimpien seksuaalirikosten (raiskaus, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö) keskimääräinen käsittelyaika oli 11,4–15,7 kuukautta vuonna 2023, ks. hovioikeuksien tilastot oikeus.fi-sivustolla (vierailtu 20.5.2024).

koska ei haluta jäädä odottelemaan lopullista ratkaisua vuosien kuluttua, halutaan estää vastapuolen tekemän vastavalituksen aiheuttama riski syyksilukemisen tai seuraamusten ankaroitumisesta tai halutaan vähentää oikeudenkäynnistä aiheutuvia taloudellisia tai sosiaalisia haittoja.⁶

Rohkenen väittää, että käräjäoikeuksien oikeuskäytännöllä on korostunutta merkitystä erityisesti silloin, kun uutta lainsäädäntöä joudutaan soveltamaan puhtaalta pöydältä. Silloin laintulkintojen tueksi ei ole muita oikeuslähteitä kuin lainvalmisteluasiakirjat ja oikeuskirjallisuuden kannanotot. Oikeuskirjallisuus on epäilyksettä merkittävä apuväline seksuaalirikoksia ratkaiseville tuomioistuimille, sillä lainuudistus on innostanut laatimaan huomattavan määrän rikosoikeuden tutkijoiden kirjoituksia. Tässä yhteydessä on syytä mainita Timo Ojalan kahden kirjan uudistetut painokset, Minna Kimpimäen, Minni Leskisen, Johanna Niemen ja Otava Pihan artikkelit⁷ sekä Antti Tapanilan kirja seksuaalirikoksista ja oikeudenkäynnistä, jossa tarkastellaan rikoslain säännösten ohella menettelyä seksuaalirikosasioissa. Julkaisuissa ei kuitenkaan ole voitu hyödyntää konkreettisia tapauksia, joita olisi ratkaistu uuden lainsäädännön perusteella. Tätä puutetta on tarkoitus paikata tällä artikkelilla.

2. Artikkelin aineisto ja menetelmät

Artikkelia varten on pyydetty käräjäoikeuksista tuomioita seksuaalirikostapauksista, joiden tekoaika on ollut 1.1.2023 jälkeen. Tietopyynnöt on kohdistettu Itä-Uudenmaan, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksiin huhti-toukokuussa 2024. Tuomioita on saatu vaihtelevasti, sillä eri tuomiopiireissä näkyy olevan huomattavaa vaihtelua siinä, kuinka joutuisasti esitutkinta, syyteharkinta ja käsittely käräjäoikeudessa etenevät seksuaalirikostapauksissa.⁸ Ratkaisuja on saatu Itä-Uudenmaan käräjäoikeu-

6. Tässä luetellut vaihtoehdot syistä muutoksenhaun käyttämättä jättämiseen perustuvat kirjoittajan omiin ammatillisiin havaintoihin, jotka on hankittu tuomarin tehtävissä käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa.

7. Ojala 2024; Timo Ojala, Seksuaalirikokset. 2. uudistettu painos. Edita Publishing 2022; Minna Kimpimäki, Sukupuoliyhteys lapsen kanssa – raiskaus vai ei? *Lakimies* 6/2018, s. 677–697; Minni Leskinen, Vapaaehtoisuus Saksan ja Ruotsin oikeuskäytännön valossa. *Defensor Legis* 6/2020 (Leskinen 2020a), s. 958–976; Minni Leskinen, Uusi Pohjoismainen rikosoikeus? – Ruotsin lainsäädännöllisten valintojen hyödynnettävyydestä Suomeen. *Lakimies* 3–4/2020 (Leskinen 2020b), s. 373–399; Johanna Niemi, Frivillighet och sexuallbrott: en systematisk analys. *JFT* 4–5/2021, s. 333–352 ja Otava Piha, Miten uuden seksuaalirikoslain vapaaehtoisuusriteerää tulisi tulkita? *Lakimies* 3–4/2023, s. 485–511.

8. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomioista kaksi ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomioista yksi oli määrätty kokonaan salassa pidettäväksi. Tuomiot jätettiin aineiston ulkopuo-

desta kaksi, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudesta viisi, Oulun käräjäoikeudesta yksi, Pirkanmaan käräjäoikeudesta 20 ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudesta kolme.⁹ Pohjanmaan käräjäoikeudesta ei saatu aineistoon yhtään tuomiota.¹⁰

Osa aineistoon saaduista tuomioista koski pelkästään seksuaalista ahdistelua, joka eroaa vakavammista rikosnimikkeistä sikäli, että edes aikaisemmin voimassa olleen säännöksen (RL 20:5a) perusteella teolta ei edellytetty väkivaltaa tai sen uhkaa. Yksinomaan seksuaalista ahdistelua koskevat käräjäoikeuksien ratkaisut jätettiin artikkelissa suoritettuna tarkastelun ulkopuolelle, koska niiden perusteella ei olisi ollut tehtävissä päätelmiä vapaaehtoisuudesta tunnusmerkistökiteijänä.¹¹

Käytettäessä tutkimusaineistona oikeuskäytäntöä on otettava kantaa joihinkin kysymyksiin tutkimusmenetelmästä ja -etiikasta. Menetelmän kannalta olennaista on, voidaanko aineiston valikoitumista pitää riittävän edustavana luotettavien päätelmien tekemiseksi. Määrällisesti arvioiden 26:ta tuomiota ei voida pitää isona osuutena käräjäoikeuksissa vireille tulleiden seksuaalirikosten kokonaismäärästä.¹² Artikkelin tarkoituksena on kuitenkin seksuaalirikoslainsäädännön soveltamisen selvittäminen laadullisesta näkökulmasta, jolloin tilastollinen edustavuus ei ole merkityksellinen näkökohta.¹³

Määrällisen tutkimuksen tekeminen olisi vaikeaa, ja se jäisi käyttöarvoltaan vähäiseksi jo siitä syystä, että seksuaalirikostapausten tekemuodot ovat varsin heterogeenisiä, ja niitä tulisikin tarkastella eriytetysti. Tutkimustulosten tulkin-

lulle, koska artikkelin teemaan liittyvien päätelmien tekeminen yksinomaan tuomiolauselman perusteella olisi ollut mahdotonta.

9. Pirkanmaan käräjäoikeudesta aineistoon on otettu mukaan tuomiot R23/3459 (4.8.2023), R23/2977 (19.9.2023), R23/4879 (13.10.2023), R23/4601 (31.10.2023), R23/4646 (31.10.2023), R23/4017 (1.11.2023), R23/5276 (22.11.2023), R23/5150 (7.12.2023), R23/5819 (18.12.2023), R23/6516 (21.12.2023), R24/30 (25.1.2024), R23/6800 (1.2.2024), R24/652 (21.2.2024), R24/249 (7.3.2024), R24/864 (8.3.2024), R24/466 (21.3.2024), R24/171 (27.3.2024), R24/2024 (16.5.2024) ja R24/1264 (27.5.2024). Varsinais-Suomen käräjäoikeudesta on mukana aineistossa tuomiot R23/3329 (18.9.2023), R24/790 (14.3.2024) ja R24/1500 (23.4.2024). Itä-Uudenmaan käräjäoikeudesta on aineistossa tuomiot R23/5214 (23.10.2023) ja R24/280 (13.3.2024). Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudesta on aineistossa tuomiot R23/3336 (14.2.2024) ja R24/238 (29.2.2024).
10. Oma kiinnostava mutta artikkelin teeman vuoksi ulkopuolelle jäävä kysymyksensä on, miksi käräjäoikeuksien käsittelyaikatauluissa on näin merkittäviä eroja. Suurin syy todennäköisesti on rikosprosessia hoitavien viranomaisten menettelytavoissa. Pirkanmaan käräjäoikeuden tapausten suuri määrä voi joltakin osin selittyä sillä, että asianhallintaan tehdyt haut olivat kattavimpia.
11. Tällaisia tapauksia aineistoon sisältyi 6.
12. Vuonna 2023 kaikissa käräjäoikeuksissa tuli vireille yhteensä 1 617 seksuaalirikosta ja vuoden 2024 huhtikuun loppuun mennessä 509 seksuaalirikosasiaa. Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa tuli tapauksia vireille 113 vuonna 2023, Pirkanmaalla 317, Varsinais-Suomessa 109 ja Oulussa 127. Pirkanmaalla lukumäärää korotti tapaus, jossa sama tekijä oli syytteenä yhteensä 120:een eri asianomistajaan kohdistuneesta seksuaalirikoksesta. Otos on siten noin 4 prosenttia vuoden aikana vireille tulleiden tapausten määrästä.
13. Ks. kattavuudesta ja aineiston kylläntymisestä laadullisessa tutkimuksessa Jari Eskola – Juha Suoranta, Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos. Vastapaino 2014, s. 60–65.

nassa on syytä muistaa, että tapaukset edustavat pientä osaa käräjäoikeuksissa käsiteltävien tapausten kokonaismäärästä. Ne edustavat kuitenkin enemmistöä tapauksista, joissa on ehditty antaa tuomio ennen toukokuun loppua vuonna 2024. Kyseiset käräjäoikeuksien tapaukset tulevat myös etenemään muita joutuisammin muutoksenhakutuomioistuimien arvioitavaksi, joten ratkaisuihin voi olettaa olevan vaikutusta laajemmin.

Tutkimuseettisesti on perusteltua tuoda esille, että olen osallistunut joko puheenjohtajana tai tuomioistuimen jäsenenä joidenkin aineistoon sisältyvien tapausten käsittelyyn.¹⁴ En pidä tätä eettisestä näkökulmasta ongelmana, koska tapauksia on arvioitu vastaavin kriteerein kuin muita aineistossa olleita.¹⁵ Tuomioistuinratkaisujen selvittäminen ja tulkitseminen olisivat sitä paitsi huomattavasti vaikeampaa silloin, jos tarkastelisin ilmiötä täysin ulkopuolisena. Tuomioistuinlakimiehen tausta antaa hyvät edellytykset tehdä päätelmiä aineistosta, mutta se on syytä ottaa huomioon sikäli, että tausta ei saa johtaa kritiikittömään tai vaihtoehdottomaan tarkasteluun tutkimustulosten raportoinnissa.

Artikkelissa on käytetty tuomioiden julkisia versioita, jolloin asianomistajien henkilöllisyyden ei pitäisi paljastua tuomioita esiteltäessä tai siterattaessa. Vaikka syytettyjen henkilöllisyys ei ole oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) perusteella salassa pidettävä tieto, olen artikkelissa anonymisoinut myös syytettyjen nimet. Lukija voi halutessaan tilata lähdeaineistona olleet tapaukset kunkin tuomioistuimen kirjaamosta diaarinumeroiden avulla.

3. Vapaaehtoisuus tunnusmerkistötekijänä

3.1. Lähtökohta

Aikuiseen kohdistuvan seksuaalirikoksen tunnusmerkistö edellyttää sukupuoliyhteyttä tai muuta seksuaalista kanssakäymistä henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Lainvalmistelussa vapaaehtoisuudella ymmärrettiin sitä, että henkilö on osallistunut seksuaaliseen kanssakäymiseen omasta valinnastaan ja hänellä on ollut riittävä kyky ja vapaus tehdä tätä koskeva valinta. Rangais-

14. R23/4601, R23/4646, R23/5150, R23/6516, R23/6800, R24/249, R24/1264 ja R24/2024.

15. Oikeustieteessä tutkimusetiikkaa on pohdittu yleisesti ottaen vähän eikä käytännössä juuri ollenkaan siitä näkökulmasta, onko tuomarin roolissa oikeustapausten ratkaisemisella merkitystä, kun tutkimusaineistoon sisältyy kyseisiä ratkaisuja (ks. Markku Helin, Oikeustiede ja tutkimusetiikka. Lakimies 6/2015, s. 787–810, 807–809, jossa on pohdittu tieteen ulkopuolisten asiantuntijatehtävien merkitystä muissa tilanteissa).

tussäännöksissä on erikseen lueteltu tilanteet, joissa osallistumista seksuaaliseen kanssakäymiseen ei ole pidettävä vapaaehtoisena.¹⁶ Vapaaehtoista osallistuminen ei ole ainakaan silloin, kun asianomistaja on pakotettu käyttämällä väkivaltaa tai uhkausta tai asianomistaja ei voi olosuhteiden vuoksi muodostaa tai ilmaista tahtoaan.¹⁷ Tunnusmerkistöissä on aikaisempaa enemmän harkinnanvaraisuutta, sillä rikoslain 20 luvun 1 §:n 3 momentissa on todettu luettelon loppuksi ”muu näihin rinnastettava syy”. Lakia säädettäessä perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota säännöksen avoimuuteen, joka ei ole ongelmatonta laillisuusperiaatteen kannalta. Valiokunta katsoi tunnusmerkistön kuitenkin sillä tavoin rajatuksi, että lakia ei ollut tarpeen säätää perustuslain säätämisyjärjestyksessä.¹⁸

Lakia valmisteltaessa arvioitiin erilaisia tilanteita, joissa seksuaalista kanssakäymistä ei voida pitää vapaaehtoisuuteen perustuvana.¹⁹ Laillisuusperiaatteen kannalta on kuitenkin niin, että rikoslain tunnusmerkistön epämääräisyyttä ei voida merkittävästi täydentää muilla oikeuslähteillä. Vapaaehtoisuutta tunnusmerkistökotekijänä on tarkasteltu myös oikeuskirjallisuudessa. Ojala on arvioinut vapaaehtoisuutta siten, että suostumus sukupuoliyhteyteen voi olla nimenomainen tai konkludenttinen. Jälkimmäisellä tarkoitetaan sitä, että suostumus voidaan päätellä käyttäytymisestä. Lisäksi vaaditaan sitä, että suostumuksen antaja on yli 16-vuotias eikä hänen tahdonvapauttaan rajoita rikoslain 20 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu olosuhde.²⁰ Leskinen puolestaan on tarkastellut muun muassa passiivisuutta, jolloin asianomistajan sanallisista ilmaisuista tai eleistä ei ole tehtävissä päätelmiä kumpaankaan suuntaan.²¹

Vapaaehtoisuutta koskevan kriteerin monimuotoisuus ja rikoslain 20 luvun 1 §:n 3 momentin keskeisen tunnusmerkistön osittainen avoimuus jättävät huomattavan paljon tulkintavaltaa tuomioistuimille. Tulkintoja vaikeuttaa vielä se, että seksuaalirikoksia tehdään lukuisilla eri tekotavoilla ja aikuisten välisille teoille on monesti yhdistävänä tekijänä sekä tekijän että asianomistajan päihtymys. Tuomioistuin joutuu arvioimaan tapahtumasarjaa, joka saattaa kuvautua osallisten kertomana varsin aukollisena ja sekavana, jopa kaoottisena ja irratio-naalisena. Kuvan muodostamista tapahtumista vaikeuttaa olennaisesti myös se,

16. HE 13/2022 vp, s. 53–54.

17. RL 20:1.3 sisältää luettelon sanotuista olosuhteista. Tyypillisimmillään ne ovat asianomistajan tiedottomuus, toimintakykyä alentava sairaus, pelkotila tai unitila. Säännökseen otettiin mukaan aikaisemmasta poiketen myös voimakas päihtymystila, valta-aseman vakava väärinkäyttö ja tilanteen äkillisyys.

18. PeVL 20/2022 vp (HE 13/2022 vp seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi), s. 4. Lakivaliokunnassa kysymystä laillisuusperiaatteesta ei enää otettu esille. Ks. lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi 10/2022 vp, s. 7–8.

19. HE 13/2022 vp, s. 103–105.

20. Ojala 2022, s. 93–94.

21. Ks. Leskinen 2020a, s. 959–962 ja Leskinen 2020b, s. 397–398, jossa on tarkasteltu Ruotsin raiskausrikossääntelyä. Ks. myös Piha 2023, s. 510.

että käytännössä ei koskaan voida kuulla sellaisia ulkopuolisia todistajia, joilla olisi omia havaintoja varsinaisesta seksuaalisesta kanssakäymisestä. Vaikka tutkijat ovat kiitettävällä ahkeruudella pohtineet vapaaehtoisuutta tunnusmerkistökiteijänä, keskustelu kirjallisuudessa on toisinaan korkealentoista, teoreettista ja jossakin määrin tutkijan ideologisiin arvostuksiin sitoutunutta.

3.2. Vapaaehtoisuus raiskausrikoksissa

Aineiston tuomioista 16 liittyi yli 16-vuotiaisiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin, jolloin vapaaehtoisuus on keskeinen tunnusmerkistökiteijä. Törkeä raiskaus (RL 20:2) oli vakavimpana tekonimikkeenä kolmessa tapauksessa. Kaikissa kolmessa tapauksessa syyte koski lisäksi muita varsin vakavia rikosnimikkeitä, kuten törkeää ryöstöä ja törkeää vapaudenriistoa.²² Yhdessä tapauksessa törkeään raiskaukseen liittyi muita seksuaalirikoksia, kuten törkeitä seksuaalisia kajoamisia ja seksuaalinen kajoaminen lapseen.²³ Kaikille kolmelle tapaukselle oli yhdistävänä tekijänä myös se, että syytteessä oli kaksi tai kolme rikoksenteijää. Tapauksia voidaan luonnehtia aineiston vakavimmiksi silloin, kun teko oli kohdistunut aikuiseen.²⁴

Törkeitä raiskauksia koskevat teot oli toteutettu eriasteista fyysistä pakkoa käyttämällä. Tapauksessa R24/652 teko oli kohdistunut alle 18-vuotiaaseen nuoreen, joka oli suudellut ensin vapaaehtoisesti rikoksenteijän kanssa. Tämän jälkeen asianomistaja oli vielä ottanut tekijän sukuelimen suuhunsa mutta sanallisesti kieltänyt, kun tekijä oli riisunut häneltä housut ja työntänyt sukuelimen asianomistajan peräaukkoon. Sukupuolilyhteyden aikana tekijä oli pitänyt asianomistajaa vyötäröstä ja mahasta kiinni estäen poistumisen. Teosta oli aiheutunut muun muassa verenvuotoa peräaukon seudulle.

Tapauksessa R23/4879 oli kysymys tilanteesta hotellihuoneessa, jossa asianomistajaa oli ensin lyöty voimakkaasti nyrkillä kasvoihin ja sitten myös muualle vartaloon. Rikoksenteijät olivat sitten työntäneet sukuelimensä asianomistajan suuhun ja toinen tekijöistä vielä asianomistajan peräaukkoon. Toinen tekijöistä oli kuvannut tekoa. Asianomistajaa oli lyöty ja nöyryytetty sukupuolilyhteyksien aikana. Samaan kokonaisuuteen liittyi asianomistajaan kohdistunut törkeä ryöstö ja törkeä vapaudenriisto.

Myös tapauksessa R23/3459 oli käytetty tuntuvaa väkivaltaa, sillä asianomistajaan oli kohdistettu ryöstörikoksen toteuttamiseksi monipuolista väkivaltaa. Tämän jälkeen rikoksenteijät olivat käskeneet asianomistajan laskemaan housunsa alas ja menemään konttilleen. Toinen rikoksenteijöistä oli asettanut

22. R23/3459 ja R23/4879.

23. R24/652.

24. Tapauksessa R24/652 oli neljä asianomistajaa, joista yksi oli ollut alaikäinen.

pyyhpaperitelineen asianomistajan peräaukole, jonne oli sen voimakkaalla liikkeellä lyönyt. Teko oli videoitu. Rikoksenteikijät tuomittiin törkeän raiskauksen ohella myös törkeästä ryöstöstä, törkeästä kotirauhan rikkomisesta ja pakottamisesta.

Perusmuotoisista raiskauksista kahdessa oli käytetty fyysistä pakottamista. Tapauksessa R24/171 asianomistaja oli yrittänyt estää tekoa kääntelemällä päätä pois ja käskemällä lopettamaan. Rikoksenteikijä oli painanut asianomistajaa sohvaan vasten ollen asianomistajan päällä estäen poistumisen. Välillä rikoksenteikijä oli noussut sohvalta mutta sitten tullut takaisin ja heittänyt tai kaatanut asianomistajan uudelleen sohvalle. Rikoksenteikijä oli läpsinyt asianomistajaa takapuolelle, kosketellut kädellä sukuelimen alueelta ja työntänyt sormensa asianomistajan emättimeen.

Tapauksessa R24/30 rikoksenteikijä oli ryhtynyt kolmella eri kerralla kosketelemaan asianomistajaa, jolloin tämä oli pyytänyt lopettamaan. Asianomistaja oli myös työntänyt rikoksenteikijän kättä pois ja painanut omia jalkojaan yhteen. Tekijä oli kuitenkin kahdella kerralla työntänyt väkisin sormensa ja myöhemmin myös sukuelimensä asianomistajan emättimeen. Kahdella myöhemmällä kerralla tunkeutumista emättimeen ei ollut tapahtunut vaan rikoksenteikijä oli tyydyttänyt itsensä siemensyöksyyn saakka asianomistajan vieressä.²⁵ Viidennellä kerralla asianomistaja oli ollut nukkumassa, jolloin tekijä oli työntänyt sormensa emättimeen pikkuhousujen läpi.

Tapauksessa R23/5150 raiskaus kohdistui valveilla olleeseen asianomistajaan, joka oli ainoastaan sanallisesti kieltänyt jatkamasta. Rikoksenteikijä oli saapunut asianomistajan asunnolle henkilökohtaisen avustajan työtehtävissä. Hän oli ryhtynyt hieromaan asianomistajan hartioita ja jalkoja edeten hieromisessa sitten alapäähän. Rikoksenteikijä oli ottanut asianomistajan housut pois ja työntänyt sormensa tämän emättimeen. Lopulta rikoksenteikijä oli työntänyt myös peniksensä asianomistajan emättimeen.

Raiskaustapauksista kuusi koski tilanteita, joissa asianomistajan kanssa oli ryhdytty seksuaaliseen kanssakäymiseen tämän ollessa nukkumassa. Joissakin tilanteissa asianomistaja oli herännyt kesken sukupuoliyhteyden ja tämän jälkeen ilmaissut sanallisen kiellon. Kahdessa tapauksessa syyte koski sukupuoliyhteyttä valveilla olleen asianomistajan sanallisesti kieltäessä, mutta näissä syytteet hylättiin näytön riittämättömyyden vuoksi.

Tapauksessa R23/2977 syytteen hylkääminen on perustunut siihen, että asianomistajalla oli ollut päihtymystilastaan huolimatta mahdollisuus päättää osallistumisesta seksuaaliseen kanssakäymiseen tai osallistumattomuudesta.²⁶ Myöskään siitä ei ollut esitetty puoltavaa selvitystä, että syytetty olisi tiennyt

25. Teot syyksiluettiin seksuaalisena kajoamisena.

26. Tässä tapauksessa syytteessä oli nainen, jota syytettiin mieheen kohdistuneesta raiskausrikoksesta.

asianomistajan osallistumisen vapaaehtoisuuden puuttumisesta. Tapauksessa R24/1264 syyte perustui olennaisesti vain asianomistajan kertomukseen tapahtumien kulusta. Syytteen tueksi ei ollut esitetty riittävää näyttöä ja syyllisyydestä jäi varteenotettava epäily, jolloin syyte hylättiin.²⁷ Vaikka tässä yhteydessä ei ole mahdollista syventyä seksuaalirikosten näytönarviointiin, on syytä todeta, että niihin liittyy arviointia vaikeuttavia tekijöitä. Seksuaalirikokset eroavat muista vakavista rikoksista näytönarvioinnin kannalta merkittävästi jo siitä syystä, että asianomistajan kertomus on lähes aina ratkaisevassa asemassa ja siitä riippumattonta näyttöä on monesti vaikea hankkia ja oikeudessa esittää. Tapauksissa näytönarvioinnin pulmatilanteista oli esillä asiaan osallisten humalatila (R24/2977) ja asianomistajan kertomusta tukevan muun näytön vähäisyys (R24/1264).²⁸

Tapauksessa R23/6800 asianomistaja oli ollut nukkumassa, kun rikoksen tekijä oli työntänyt sormeaan hänen emättimeensä. Asianomistaja oli herännyt ja käskenyt lopettamaan. Tämä oli kuitenkin lopettanut sormen työntämisen vasta toisen kiellon jälkeen. Tapauksessa R23/4646 asianosaiset olivat harrastaneet molemminpuolisen suostumuksen perusteella seksiä, mutta asianomistajan nukahdettua rikoksenteikijä oli ollut hänen kanssaan uudelleen sukupuoliyhteydessä. Asianomistaja oli herättyään yrittänyt vastustaa tekoa laittamalla jalkojaan yhteen ja työntämällä tekijää pois päin. Asianomistaja oli sanallisesti kieltäytynyt seksistä ilman kondomia, mutta rikoksenteikijä oli jatkanut asianomistajan sukelimen koskettelua ja työntänyt sormensa emättimeen.

Tapauksessa R23/4601 asianomistaja oli herännyt siihen, että rikoksenteikijä oli suullaan kosketellut hänen sukuelimiään ja työntänyt sormen hänen peräaukkoonsa. Tapauksessa R23/5276 asianomistaja oli herännyt kosketteluun, joka oli jatkunut sormen työntämisellä emättimeen ja lopulta sukupuoliyhteytenä sukuelimellä. Rikoksenteikijä oli teon aikana kysynyt, oliko asianomistaja hereillä, mihin asianomistaja ei ollut vastannut mitään.

Raiskaustapauksia voidaan jaotella kahteen eri kategoriaan sen mukaan, oliko raiskaus kohdistunut valveilla vai nukkumassa olleeseen asianomistajaan. Valveilla olleisiin asianomistajiin kohdistuneista teoista törkeissä ja kahdessa perusmuotoisessa teko-tilanne on sisältänyt joko huomattavaa väkivaltaa tai vähimmillään fyysistä pakottamista, jolla asianomistaja oli saatu alistettua teon kohteeksi. Näissä tapauksissa voi arvioida, että tekijät olisi tuomittu raiskausrikoksista jo aikaisemman lain voimassa ollessa, koska fyysinen pakottaminen on ollut verraten ilmeistä. Tapaus R23/5150 erosi fyysistä pakottamista sisältävistä sikäli, että asianomistaja ei ollut vastustellut tekoa muutoin kuin sanallisesti.

27. Tapauksessa R24/1264 olisi ollut tavanomaisesta poikkeava vapaaehtoisuuteen liittyvä kysymys, sillä sukupuoliyhteys oli riidattomasti aloitettu molemminpuolisella suostumuksella mutta sitä oli jatkettu, vaikka asianomistaja oli edellyttänyt kondomin käyttöä.

28. Ks. näytönarvioinnista seksuaalirikostapauksissa yleisesti Pekka Koponen, Näytön arvioinnista seksuaalirikoksissa, erityisesti kertomus vastaan kertomus -tilanteessa. Defensor Legis 2/2024, s. 181–200 ja Tapanila 2023, s. 237–253.

Syyksilukeminen perustui siihen, että rikoksentekijällä ei ollut ollut mitään aihetta olettaa asianomistajan suostuneen seksuaaliseen kanssakäymiseen.²⁹

Toisen ryhmän muodostavat tapaukset, joissa seksuaalinen kanssakäyminen oli alkanut asianomistajan nukkuessa. Näihin tapauksiin on saattanut liittyä sanallinen kielto sen jälkeen, kun asianomistaja on havahtunut hereille. Voidaan arvioida, että nukkumassa olleisiin asianomistajiin kohdistuneissa tapauksissa teko olisi johtanut syyksilukevaan tuomioon myös aikaisemmin voimassa olleen lain perusteella.³⁰

Nukkumassa olleisiin kohdistuneissa tapauksissa oli vaihtelua siinä, oliko asianomistaja herättyään vastustanut teon jatkamista sanallisesti tai elein. Mikäli asianomistaja oli pysytellyt passiivisena, voi arviotavaksi tulla, voiko passiivisuudesta päätellä vapaaehtoisuutta. Tapauksessa R23/5276 käräjäoikeus totesi tältä osin, että edes rikoksentekijä ei ollut väittänyt olleen mitään sanallista vapaaehtoisuuden ilmaisua eikä asianomistajan käytöksessä ennen nukkumaan menemistä olleen merkkejä halukkuudesta sukupuoliyhteyteen. Tällaisena osoituksena ei pidetty päihtyneen ja nukkumassa olleen asianomistajan liikkumista tahattomasti.³¹

Raiskaustapauksia tarkastellessa jää vaikutelma, että lainmuutos ei ollut yhdessäkään tapauksessa ratkaisevaa syyksilukemisen kannalta. Fyysinen pakottaminen tai sukupuoliyhteyden kohdistaminen nukkuvaan olisi täyttänyt raiskauksen tunnusmerkistön jo aikaisemmin. Lainmuutoksella voi olla merkitystä syyksilukemisen kannalta niissä tapauksissa, joissa asianomistaja oli pysynyt passiivisena. Käräjäoikeuksien perustelulausumat näissä tapauksissa viittaavat siihen, että rikosvastuusta vapautuminen olisi edellyttänyt asianomistajan puolelta jotakin sanallista tai eleisiin perustuvaa vapaaehtoisuuden ilmausta. Koska sellaista ei ollut asianomistajan passiivisuuden vuoksi, sukupuoliyhteys oli vastentahtoinen.

Aikaisempaan oikeustilaan verrattuna voinee arvioida, että asianomistajan pysyminen passiivisena heräämisen jälkeen olisi voinut poistaa rangaistavuuden, koska mitään pakottamista ei olisi tarvittu teon toteuttamiseksi. Pohdintaa voi pitää jossakin määrin teoreettisena sikäli, että yksistään heräämistä edeltävä sukupuoliyhteys riitti tunnusmerkistön täyttymiseen jo aikaisemmin. Joka tapauksessa rikoksentekijän olisi pitänyt tällöinkin pystyä vetoamaan johonkin tahallisuuden poistavaan seikkaan. Käytännössä hänellä olisi pitänyt olla jokin peruste olettaa asianomistajan olleen valveilla ja kykenevä vastustamaan tekoa jollakin tavoin.

29. Tapausta on tarkasteltu tahallisuuden näkökulmasta, s. 377.

30. Aikaisemmin voimassa ollut RL 20:1.3 sisälsi tunnusmerkistökiteijänä tiedottomuuden, jolla ymmärrettiin myös unitilaa (ks. KKO 2021:31 ja Ojala 2022, s. 120–121).

31. Vastaavaa väitettiin myös tapauksessa R23/6800, mutta yhtä heikolla menestyksellä.

Koska tällä hetkellä tunnusmerkistössä edellytetään seksuaalisen kanssakäymisen vapaaehtoisuutta, hereille havahtuneen asianomistajan olisi ilmaistava jollakin tavalla suostumuksensa seksuaaliseen kanssakäymiseen, jotta rikoksentekijä vapautuisi rangaistusvastuusta, joka koskee heräämistä seurannutta seksuaalista tekoa.³² Tilannetta on luonnollisesti arvioitava toisin, jos asianomistaja on sukupuoliyhteyden aikana päihtymystilan vuoksi puolustuskyvyttömässä tilassa.³³

3.3. Vapaaehtoisuus seksuaalisessa kajoamisessa

Seksuaalisesta kajoamisesta (RL 20:3) tai törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta (RL 20:4) oli kysymys kuudessa tapauksessa. Seksuaalista kajoamista koskevat tapaukset erosivat tekotavoiltaan toisistaan merkittävästi, sillä seksuaalisen teon käsite on laaja ja kattaa monenlaista seksuaaliseksi luonnehdittavaa toimintaa.³⁴ Kaksi aineiston tapausta liittyi kokonaisuuteen, jossa rikoksentekijää syytettiin myös raiskausrikoksesta.³⁵

Tapauksessa R23/5819 rikoksentekijä oli riisunut sängyssä tiedottomassa tilassa olleen asianomistajan ylävartalon paljaaksi ja ottanut kuvia matkapuhelimella asianomistajan ylävartalosta ja paljaasta sukuelimestä. Tapauksessa R23/4017 asianomistaja oli ollut rikoksentekijän kyydissä, kun tämä oli ottanut hansikaslokerosta dildon ja yrittänyt työntää sitä väkivalloin asianomistajan suuhun. Asianomistaja oli yrittänyt väistää, eikä dildo ollut mennyt suuhun kokonaan. Tekijä oli tarttunut asianomistajaa kasvoista ja nuollut kasvojen alueelta.

Tapauksessa R23/5214 rikoksentekijä oli ottanut junassa vieressään istuneen asianomistajan käsistä kiinni ja ryhtynyt suutelemaan käsiä ja poskea sekä yrittänyt suudella suulle. Tekijä oli myös suudellut kaulaa ja puristellut asianomistajaa rinnoista ja reisistä sekä yrittänyt laittaa käden paidan kaula-aukosta sisään. Tekijä oli vielä esitellyt penistään ja yrittänyt saada asianomistajan laittamaan kätensä sille. Tekijä oli yrittänyt estää asianomistajan poistumisen ottamalla tätä niskasta kiinni.

Tapauksessa R24/30 rikoksentekijä oli raiskausten ohella kahdella eri kerralla kosketellut asianomistajaa tämän kielloista huolimatta ja lopulta tyydyttänyt itsensä siemensyöksyyn saakka asianomistajan vieressä. Asianomistaja oli sanallisesti sekä kädellä huitaisemalla yrittänyt estää rikoksentekijää. Tapauksessa R24/249 rikoksentekijä oli ottanut asianomistajan taksinsa kyytiin ja matkan

32. Ojala 2022, s. 124–125.

33. Tällaisesta oli kysymys tapauksessa KKO 2021:31. Kuten Ojala on arvioinut, tämänkaltaista tekoa arvioitaisiin vastaavalla tavalla lainmuutoksen jälkeenkin (Ojala 2022, s. 120–121).

34. Seksuaalisen teon käsite sisältyy RL 20:23.2:iin (ks. Ojala 2022, s. 220–222).

35. R24/652 ja R24/30.

aikana ryhtynyt kehumään asianomistajan ulkonäköä sekä koskettelemaan asianomistajan paljaita reisiä ja sukuelintä shortsien päältä sekä paljasta rintaa paidan alta. Asianomistaja oli kieltänyt rikoksenteikijää, mutta tämä oli jatkanut koskettelua vielä tämän jälkeen.

Tapauksessa R24/652 törkeän raiskauksen lisäksi rikoksenteikijät olivat syylistyneet törkeisiin ja perusmuotoisiin seksuaalisiin kajoamisiin muun muassa koskettelemalla asianomistajia eri puolilta kehoa. Koskettelua oli ollut myös peräaukon alueelle ja sukuelimiin vaatteiden päältä. Rikoksenteikijä oli yrittänyt työntää asianomistajan päätä kohti penistään. Perusmuotoisessa seksuaalisessa kajoamisessa rikoksenteikijä oli tehnyt yhdyntäliikkeitä pitäen asianomistajaa selästä kiinni tai asianomistajan maatessa maassa jalat harallaan.

Törkeää tai perusmuotoista seksuaalista kajoamista koskevat tapaukset ovat useimmiten sisältäneet fyysistä pakottamista, kuten kasvoista tai muista ruumiinosista kiinni pitämistä. Neljässä tapauksessa asianomistajat ovat vastustelleet tekoa sanallisesti tai elein, esimerkiksi työntämällä rikoksenteikijän kättä pois tai kääntämällä päätä pois tämän yrittäessä suudella. Tapauksessa R24/652 osa teoista oli kohdistunut voimakkaasti alkoholista päihtyneisiin alle 18-vuotiaisiin nuoriin, mikä on vaikuttanut asianomistajien edellytyksiin vastustaa tekoa. Tapauksessa R23/5819 asianomistaja oli ollut nukkumassa, joten häneltä ei ole voitu olettaa mitään vapaaehtoisuuden ilmausta teolle.

Jonkinlaista fyysistä pakottamista sisältäneet teot olisi todennäköisesti syyksiluettu jo aikaisemman lain nojalla, mutta silloin käytössä olleilla rikosnimikkeillä.³⁶ Tapauksessa R24/249 varsinaista pakottamista ei ollut, mikä on ymmärrettävää, koska asianomistaja oli taksin kyydissä tekohtekellä. On sinänsä mahdollista, että pelkkä sanallinen kieltäytyminen koskettelusta ei olisi riittänyt teon syyksilukemiseen muuna kuin seksuaalisena ahdisteluna.³⁷

3.4. Vapaaehtoisuuden puuttuminen ja tahallisuus

Seksuaalirikostapausten käsittelemiseen vaikuttaa olennaisella tavalla, miten rikoksenteikijä vastaa syytteeseen. Vaikka rikosprosessissa tuomioistuimen pitää viran puolesta arvioida tekojen tunnusmerkistön mukaisuutta ja näytönarviointi tapahtuu itsenäisesti asianosaisten näkemyksistä riippumatta, vastauksella ohjataan merkittävästi sitä, mihin seikkoihin tuomioistuin joutuu ottamaan perusteluissaan kantaa. Aineiston seksuaalirikostapauksissa vastaukset voidaan jakaa

36. Teot olisi todennäköisesti syyksiluettu joko seksuaalisena ahdisteluna tai pakottamisena seksuaaliseen tekoon (RL 20:4).

37. Aikaisemmin voimassa olleen RL 20:5a:n mukaan seksuaaliseen ahdisteluun riitti se, että rikoksenteikijä teki koskettelemalla toiselle seksuaalisen teon, joka oli omiaan loukkaamaan seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

karkeasti arvioituna kahteen kategoriaan. Suunnilleen puolet rikoksenteikijöistä oli kiistänyt olleensa lainkaan seksuaalisessa kanssakäymisessä asianomistajan kanssa. Tällöin tuomion perustelut väistämättä painottuvat näytönarviointiin siitä, onko seksuaalisesta kanssakäymisestä esitetty riittävä näyttö. Näissä tapauksissa perusteluissa ei kovin laajalti pohdita tekojen tunnusmerkistön mukaisuutta, mikä on ymmärrettävää, koska perustelut kohdistetaan riittäväksi jääneisiin seikkoihin.

Toisen kategorian muodostivat tapaukset, joissa rikoksenteikijä oli kiistänyt syyllisyytensä sillä perusteella, että seksuaaliseen kanssakäymiseen oli ollut suostumus tai hän ei ollut tiennyt suostumuksen poistavasta olosuhteesta, kuten esimerkiksi nukkumisesta.³⁸ Näistä tapauksista voidaan tehdä päätelmiä rikoksenteikijän tahallisuuden kannalta. Tahallisuuden ei silti välttämättä ole suoraan otettu kantaa perusteluissa, mikä on voinut aiheutua siitä, että tästä ei ole esitetty argumentaatiota asianosaisten taholta. Viidessä käräjäoikeuden tuomiossa on kuitenkin arvioitu tahallisuutta rikoksenteikijöiden väitteiden pohjalta.

”Vastajaakaan ei ole väittänyt, että A olisi esittänyt sanallista vapaaehtoisuuden ilmaisua. Vastajan kertomat seikat A:n käytöksestä ennen nukkumaanmenoa eivät mitenkään riitä merkeiksi A:n halukkuudesta sukupuoliyhteyteen. Sama koskee A:n mahdollisia kiihottumisen merkkejä, sellaisina kuin vastaaja on niistä kertonut. Jos päihtynyt ja nukkumassa ollut A on liikuttanut itseään kevyesti häntä hyväilyttä vastaajaa kohti, siihenkään ei voida vapaaehtoisuutta perustaa. Aikaisempaa seksuaalista kanssakäymistä osapuolilla ei ole ollut.”³⁹

Varsin samankaltainen kiistämisen peruste liittyy tapaukseen R23/6800, jossa on todettu, että pelkkä liikehtiminen selkeän sanallisen kieltämisen jälkeen ei osoita seksuaalisen kanssakäymisen vapaaehtoisuutta. Asianosaiset olivat kertoneet, että asianomistaja oli ennen nukkumaan menemistään ilmoittanut kielteisen kannan seksiin vedoten seurustelusuhteeseensa.

Tapauksessa R23/4646 rikoksenteikijä oli vedonnut siihen, että asianomistaja olisi ollut suostuvainen seksuaaliseen kanssakäymiseen mutta ei ilman kondomia. Tätä rikoksenteikijä oli tulkinnut siten, että muuhun kuin sukupuoliyhteyteen olisi ollut suostumus. Asianosaiset olivat olleet samana iltana kahdesti sukupuoliyhteydessä. Vapaaehtoisuutta ei voinut perustaa yksinomaan asianomistajan passiivisuuteen. Merkitystä oli myös sillä, että aikaisemmillä kerroilla sukupuoliyhteyttä oli edeltänyt molemminpuolinen hyväily ja koskettelu. Rikoksenteikijä ei ollut itsekään kertonut, että kolmanteen kertaan olisi liittynyt tällaista

38. R23/4646, R23/5150, R23/5214, R23/5276, R23/5819, R23/6800 ja R24/652.

39. R23/5276. A:lla viitataan tuomiossa asianomistajaan, jonka henkilöllisyys oli määrätty salassa pidettäväksi.

vastavuoroisuutta. Myös tässä tapauksessa rikoksenteikijä vetosi asianomistajan liikehtimiseen ja äännelemiseen, jotka olivat voineet tapahtua nukkuessa.

Tahallisuutta arvioitiin muussa kuin nukkuvaan kohdistuneessa teossa ratkaisussa R23/5150, jossa käräjäoikeus totesi tiivistetysti, että rikoksenteikijänkään kertomuksesta ei ilmennyt, että asianomistaja olisi sanallisesti, käytöksellään tai muulla tavalla ilmaissut osallistuvansa seksuaaliseen kanssakäymiseen vapaaehtoisesti. Asianomistaja oli kertonut siitä, että hän oli ollut seksuaaliselta suuntautumiseltaan yksinomaan naisista kiinnostunut ja että hän oli ollut tapahtuma-aikaan huonovointinen koronatartunnan vuoksi.

Tapauksessa R24/1264 syyte hylättiin tahallisuutta sivuavalla perusteella, sillä asianomistajan kertomuksesta ei voinut päätellä hänen kieltäneen seksin jatkamista ilman kondomia yksiselitteisesti rikoksenteikijän tietoon tulleealla tavalla. Tuomiosta ilmenee, että asianomistajan kertomukseen oli liittynyt horjuvuutta ja aukollisuutta, mikä oletettavasti vaikeutti arviointia myös tahallisuudesta.

Tahallisuutta koskevat perustelulausumat viittaavat siihen, että seksuaalirikoksista syytetyt esiintyvät toisinaan ”tarkoituksellisen tietämättöminä” asianomistajan todellisesta tahtotilasta. Päätelmät tekotilanteesta tai ainakin niiden jälkikäteinen selittäminen rakennetaan varsin ohuelle näkemykselle vapaaehtoisuuden ilmentämisestä. Vapaaehtoisuus on voitu päätellä henkilön liikehtimisestä unissaan tai yksinkertaisesti siitä, että asianomistaja ei ole jollakin oletetulla tavalla ilmaissut kieltäytymistä. Tapaukset viittaavat siihen, että tuomioistuimet ovat tulkinneet vapaaehtoisuutta siten kuin lakia valmisteltaessa on tarkoitettu.

Vapaaehtoisuus on pääteltävä sanallisesta tai sanattomasta viestinnästä eikä sitä voida päätellä asianomistajan passiivisuudesta.⁴⁰ Joissakin tuomioissa perustelut viittaavat siihen, että rikoksenteikijä olisi voinut halutessaan ottaa selkoa esimerkiksi siitä, onko asianomistaja ollut nukkumassa. Tahallisuuden pätevytapa on tällöin vastaava kuin tapauksissa, joissa rikoksenteikijän on edellytetty ottavan selkoa nuoren asianomistajan iästä, kun siihen on ollut jotakin aihetta.⁴¹

Passiivisuuden arvioimisen kannalta merkitystä on myös sillä, ovatko asianosaiset tunteneet toisensa ennestään ja ovatko he olleet aikaisemmin keskenään seksuaalisessa kanssakäymisessä. Vaikka passiivisuus ei pääsääntöisesti tarkoita ilmausta vapaaehtoisuudesta, tilannetta voidaan arvioida jossakin määrin toisin, mikäli asianosaisilla on ollut tapana ryhtyä seksuaaliseen kanssakäymiseen jonkinlaisella tavanomaisesta poikkeavalla tavalla. On kuitenkin selvää, että suostumus annetaan erikseen kuhunkin sukupuoliyhteyteen eikä aikaisempaan suostumukseen voida vedota enää uudessa tilanteessa.⁴²

Tällaiseen arviointiin vaikuttaviin taustatekijöihin on kiinnitetty joissakin aineiston tapauksissa huomiota. Tapauksessa R23/4646 asianosaisten kaksi aiem-

40. Ks. Leskinen 2020b s. 381–382 ja Leskinen 2020a, s. 971–972.

41. Ks. KKO 2014:54, kohta 17, Tapanila 2023, s. 23–26 ja Ojala 2024, s. 122–124.

42. Ojala 2022, s. 95.

paa sukupuoliyhteyttä oli alkanut molemminpuolisin hyväilyin ja kosketeluin. Kolmannella kerralla mitään tällaista ei ollut edeltävästi tapahtunut, mikä puolsi päätelmää siitä, että asianomistajan puolelta ei ollut vapaaehtoisuutta. Tapauksessa R23/5276 on viitattu siihen, että asianosaisten välillä ei ollut ollut aikaisempaa seksuaalista kanssakäymistä, millä oli merkitystä tehtäessä päätelmiä syytetyn väittämistä vapaaehtoisuuden ilmauksista.

4. Lapsiin kohdistuneiden rikosten arvioiminen

4.1. Lähtökohta

Lapsiin ja aikuisiin kohdistuvia tahdonvastaisia seksuaalirikoksia arvioitiin aikaisemman lain voimassa ollessa samojen rikostunnusmerkistöjen perusteella. Lainsäätäjä oli ilmaissut tahtonaan, että mikäli tapaukseen soveltui sekä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön että raiskauksen tunnusmerkistöt, molempia säännöksiä sovelletaan.⁴³ Soveltamiskäytännöstä tehty empiirinen selvitys osoitti, että joissakin tapauksissa hyväksikäyttöön syyllistynyt henkilö tuomittiin myös raiskauksesta. Tapaukset liittyivät tilanteisiin, joissa teini-ikäinen lapsi oli pakotettu sukupuoliyhteyteen väkivalloin tai teossa oli käytetty hyväksi sitä, että asianomistaja oli ollut avuttomassa tilassa alkoholin, huumausaineiden tai lääkkeiden käyttämisen vuoksi.⁴⁴ Oikeuskäytännön perusteella Kimpimäki arvioi, että raiskaussäännöksen tekotavoista etenkin pelkotilan ja muun avuttoman tilan hyväksikäyttöä tulkittiin ahtaasti.⁴⁵

Aikaisempi oikeuskäytäntö aiheutti arvostelua siitä, että lapsiin kohdistuvien rikosten tahdonvastaisuutta ei riittävästi huomioitu tunnusmerkistöjen soveltamisessa eikä välttämättä rangaistusten mittaamisessa.⁴⁶ Lainsäätäjän ratkaisu oli eriyttää lapsia koskevat rikokset aikuisiin kohdistuvista niin, että 16 vuoden suojaikärajaa nuorempien lasten tapauksessa teolta ei edellytetä tahdonvastaisuutta. Lapsenraiskaukseen (RL 20:12) syyllistyy, jos on sukupuoliyhteydessä 16 vuotta nuoremman lapsen kanssa. Törkeässä lapsenraiskauksessa (RL 20:13) erilaiset fyysisen pakottamisen muodot on otettu huomioon teon ankaroitamisperusteina. Mikäli lapsenraiskaus tai seksuaalinen kajoaminen lapseen on tehty rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa, rikoksentekijä voidaan

43. Kimpimäki 2018, s. 679.

44. Kimpimäki 2018, s. 690.

45. Kimpimäki 2018, s. 694.

46. Ks. Tapanila 2023, s. 4–5.

Pakottamalla vai tahdonvastaisesti? Uusi seksuaalirikoslainsäädäntö käräjäoikeuksissa

tuomita lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä (RL 20:16), jonka rangaistusasteikko on neljästä kuukaudesta kuuteen vuoteen vankeutta.⁴⁷

Muut kuin sukupuoliyhteyden sisältävät seksuaaliset teot on kriminalisoitu joko seksuaalisena kajoamisena lapseen (RL 20:14) tai törkeänä seksuaalisena kajoamisena lapseen (RL 20:15).⁴⁸ Lainsäädäntö on rakennettu sen varaan, että alle 16-vuotias ei voi antaa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen, ellei kysymys ole rikoslain 20 luvun 17 §:ssä tarkoitetun rajoitussäännöksen soveltamisesta.⁴⁹

4.2. Lapsiin kohdistuneiden rikosten tulkinnat oikeuskäytännössä

Aineistoon sisältyy neljä tapausta, joissa syytteet koskivat törkeää lapsenraiskautta. Näistä kolmessa (R24/280, R24/2024 ja R23/3329) rikoksenteikijä tuomittiin syytteen mukaisesti.⁵⁰ Tapauksessa R24/864 teko syyksiluettiin perusmuotoisena lapsenraiskauksena. Perusmuotoisesta lapsenraiskauksesta oli kysymys kolmessa tapauksessa (R24/1500, R24/466 ja R24/790).

Vakavin lapseen kohdistuneista raiskausrikoksista oli tapaus R24/280, jossa rikoksenteikijä tuomittiin törkeästä lapsenraiskauksesta, törkeästä raiskauksesta ja kahdesta törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen. Törkeät lapsenraiskaukset oli toteutettu siten, että rikoksenteikijä oli kosketellut sukuelimellään asianomistajan peräaukkoa tai saanut asianomistajan tunkeutumaan sukuelimellään omaan peräaukkoonsa. Lisäksi tekoihin sisältyi oraalaisia sukupuoliyhteyksiä. Tekoihin ei sisällynyt fyysistä pakottamista. Asianomistaja oli ollut 12-vuotias tekojen alkaessa. Syytteiden ankaroittamisperusteena oli rikoksenteikijän ja asianomistajan välinen suhde, joka rinnastui sukulaisuuteen. Asianomistaja oli asunut rikoksenteikijän luona useamman viikonlopun kuukaudessa ja pitänyt rikoksenteikijää kummisetänä. Käräjäoikeus totesi, että sukupuoliyhteyksiä ei voitu pitää vapaaehtoisina, koska rikoksenteikijä oli erityisen valta-asemansa pitkäaikaisella ja vakavalla väärinkäytöllä manipuloinut asianomistajan seksuaalisten mielihalujensa kohteeksi.⁵¹

Tapauksessa R24/2024 rikoksenteikijälle syyksiluettiin kaksi törkeää lapsenraiskautta. Niistä ensimmäinen oli tehty keväällä 2022 eli ennen rikoslain 20 luvun uudistuksen voimaantuloa. Toinen törkeistä lapsenraiskauksista oli tehty

47. Ks. HE 13/2022 vp, s. 128–130.

48. Ks. lähemmin Ojala 2024, s. 115–226.

49. Rajoitussäännöksen tarkoituksena on rajata rikosvastuun ulkopuolelle nuorten seurustelu- tai muut vastavuoroiset seksuaalisuhteet. Ks. HE 13/2022 vp, s. 130–131.

50. Tapauksessa R24/2024 rikoksenteikijä tuomittiin törkeiden lapsenraiskauten ohella lukuisista muista lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista.

51. Perustelulausuma liittyi syytteesen törkeästä raiskauksesta, joka ajoittui ajankohtaan, jolloin asianomistaja oli ehtinyt täyttää 16 vuotta.

uudistuksen voimaantulon jälkeen huhtikuussa 2023.⁵² Tapaus on kiinnostava lainuudistuksen vaikutusten kannalta, sillä käräjäoikeus joutui arvioimaan samankaltaisia tekoja eri rikoslain säännösten perusteella. Käräjäoikeus arvioi sukupuoliyhteyden tahdonvastaisuutta seuraavasti:

”Vastaajan teko täyttää raiskausrikoksen tunnusmerkistön, sillä vastaaja on saanut asianomistajan lähtemään kotoaan junalla Tampereelle. Asianomistaja on ollut tekoikaan 10-vuotias. Asianomistaja on kertonut suostuneensa itselleen kivuliaaseen sukupuoliyhteyden jatkamiseen siitä syystä, että hän oli kokenut pelkoa vastaajaa kohtaan. Asianomistaja oli ajatellut, että jos vastaaja heittää hänet ulos asunnosta, hän on yöaikaan kahden tunnin junamatkan päässä kotoa. Asianomistajaa voidaan etenkin hänen ikänsä huomioon ottaen pitää kyseisissä olosuhteissa puolustuskyvyttömänä, sillä hän on ollut vastaajasta riippuvaisessa asemassa tämän luona ollessaan. Vastaajan on pitänyt olla tietoinen näistä, sinänsä objektiivisesti havaittavissa olevista olosuhteista. Vastaaja on myös tullut tietoiseksi siitä, että sukupuoliyhteys oli sattunut asianomistajaan ja asianomistaja oli itkenyt. Se, että vastaaja on tästä huolimatta jatkanut sukupuoliyhteyttä osoittaa sen, että seksuaalinen kanssakäyminen on ollut tahdonvastaista ja loukannut asianomistajan seksuaalista itsemääräämisoikeutta.”

Käräjäoikeus päätyi siihen, että vuoden 2022 teko oli täyttänyt raiskauksen tunnusmerkistön pelkotilan tai muun avuttoman tilan osalta, mikä oli törkeän lapsenraiskauksen syyksilukemiseksi välttämätöntä. Sen sijaan samaan asianomistajaan kohdistunut myöhempi sukupuoliyhteys ei enää edellyttänyt tahdonvastaisuuden arvioimista, sillä tunnusmerkistö täyttyi pelkästään sukupuoliyhteyden perusteella.⁵³ Tapaus osoittaa konkreettisesti, miten eri tavalla tahdonvastaisia tekoja arvioitiin aikaisemmin voimassa olleen lainsäädännön perusteella voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna.

Törkeänä lapsenraiskauksena syyksiluettu tapaus R23/3329 sisälsi asianomistajaan kohdistunutta väkivaltaa, sillä rikoksenteijä oli muun muassa pitänyt asianomistajasta kiinni kuristusotteella ja lyönyt tämän päätä seinään. Asianomistaja oli menettänyt kuristamisen seurauksena tajuntansa, jolloin rikoksenteijä oli kaatanut asianomistajan maahan ja työntänyt peniksensä tajuttomana olleen asianomistajan emättimeen. Teko oli kohdistunut 15-vuotiaaseen asianomistajaan.

Törkeissä lapsenraiskauksissa on mukana tekoja, jotka olisivat johtaneet aiemmin todennäköisesti varsin ankariin rangaistuksiin törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Sen sijaan on epävarmaa, olisiko niistä kaikissa syytetty tai ainakaan tuomittu sen ohella myös raiskausrikoksesta. Tapauksessa R23/3329 väkivalta on ollut tuntuva ja olisi sitä myös aikuisen asianomistajaan kohdistettuna. Kyseinen teko olisi täyttänyt raiskausrikoksen tunnusmerkistön

52. Molemmat teot kohdistuivat samaan asianomistajaan.

53. Teko katsottiin törkeäksi erityisesti siitä syystä, että se oli kohdistunut tekoikaan alle 12-vuotiaaseen lapseen (RL 20:13.1:n 5 kohta).

jo aikaisemman lain voimassa ollessa. Sen sijaan 10-vuotiaaseen asianomistajaan kohdistunut teko (R24/2024) tai asianomistajan manipuloiminen seksuaalisten tekojen kohteeksi, kun tekijänä on läheiseen verrattava kummisetä, ei välttämättä olisi näyttäytynyt tahdonvastaisena ennen lainmuutosta.

Perusmuotoisena lapsenraiskauksena syyksiluetut teot ovat sisältäneet yhden tai useamman sukupuoliyhteyden lapsen kanssa. Asianomistajat ovat olleet teko-aikaan 14–15-vuotiaita. Tapauksessa R24/864 rikoksenteikijä oli tekoa edeltävästi myynyt asianomistajalle MDMA:ta, mikä viittaa siihen, että asianomistaja on voinut olla jossakin määrin päihtynyt tekohetkellä. Tapauksessa R24/790 asianomistaja oli ollut tekojen aikaan alkoholista päihtynyt.

Tapauksen R24/466 perusteluissa on pohdittu sitä, että asianomistaja ei ollut vastustellut tekoa. Kärjääoikeus totesi, ettei ole tavatonta, että raiskausrikoksen kohteeksi joutuva henkilö ei kykene sitä vastustelemaan ja alistuu tekijän tahtoon. Havainto on sinänsä oikeansuuntainen, mutta huomaamatta on jäänyt, että rikoslain 20 luvun 12 § (723/2022) ei edellytä lapseen kohdistuvalta seksuaalirikokselta tahdonvastaisuutta. Syyksilukemisen kannalta on merkityksetöntä, onko asianomistaja vastustellut tekoa elein tai sanallisesti.

Yhteenvetona perusmuotoisista lapsenraiskauksista voidaan todeta, että teot olivat laadultaan sellaisia, jotka aikaisemmin olisi todennäköisesti tuomittu pelkästään törkeinä lapsen seksuaalisina hyväksikäyttöinä. Tekoihin sisällyntää tahdonvastaisuutta tuskin olisi arvioitu erikseen edes niissä tapauksissa, joissa oli viitteitä asianomistajan jonkinasteisesta päihtymystilasta.

Muut kuin sukupuoliyhteyden käsittävät lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset jäivät aineistossa määrältään vähäisemmäksi. Tapauksessa R23/6516 kahden rikoksenteikijään kohdistunut syyte koski törkeää seksuaalista kajoamista lapseen. Rikoksenteikijät olivat väkivallalla uhkaamalla pakottaneet 15-vuotiaan asianomistajan istumaan puolen litran pullon päälle siten, että pullo oli osittain työntynyt asianomistajan peräaukkoon. Tapauksessa R24/280 syyte koski törkeää seksuaalista kajoamista lapseen vielä vakavampien seksuaalirikosten ohella (s. 379).

Tapauksessa R24/238 syyte koski perusmuotoista seksuaalista kajoamista lapseen. Rikoksenteikijä oli koskettanut asianomistajaa reidestä ja olkapäästä sekä ehdottanut sukupuoliyhteyttä ja suihinottoa. Teko kuitenkin syyksiluettiin korvauksen tarjoamisen yrityksenä nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta (RL 20:9). Tapauksessa R24/652 yksi syytteistä koski lapseen kohdistunutta seksuaalista kajoamista, joka oli tehty suutelemalla alkoholista päihtynyttä asianomistajaa ja tekemällä fritsuja tämän kaulaan. Lisäksi rikoksenteikijä oli tehnyt asianomistajan päällä yhdyntäliikkeitä tämän maatessa maassa jalat harallaan.⁵⁴ Asianomistaja oli ollut voimakkaasti päihtynyt tekohetkellä.

54. Syytteisiin sisältyi vielä vakavampia seksuaalirikoksia, jotka kohdistuivat yli 16-vuotiaisiin (ks. s. 375).

Perusmuotoista tai törkeää seksuaalista kajoamista lapsen koskevat teot olisivat todennäköisesti johtaneet tuomioihin lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä lukuun ottamatta tekoa, johon oli sisältynyt väkivallalla uhkaamista. Sen osalta on mahdollista, että teko olisi syyksiluettu paitsi törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä⁵⁵ myös pakottamisena seksuaaliseen tekkoon, joka tunnusmerkistön puolesta edellytti väkivaltaa tai sillä uhkaamista.

5. Havaintoja rangaistuskäytännöstä

5.1. Lähtökohta

Lainsäätäjän mahdollisuudet ohjata rangaistuskäytäntöä ovat rajalliset. Lainsäätäjä voi pyrkiä vaikuttamaan rangaistuksiin koventamalla rangaistusasteikkoja. Tältä osin tehokkain tapa on ankaroitaa rikoksista tuomittavia vähimmäisrangaistuksia. Aikaisemmin voimassa olleen rikoslain 20 luvun aikana tähän pyrittiin korottamalla perusmuotoisen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistusta neljään kuukauteen ja seuraavassa vaiheessa enimmäisrangaistusta kuudeksi vuodeksi vankeutta.⁵⁶ Rangaistusasteikkojen ankaroitamisen lisäksi lainsäätäjä voi vaikuttaa rangaistuskäytäntöön muuttamalla rikostunnusmerkistöjä siten, että aikaisempaa lievemmät teot tulevat rangaistavuuden piiriin. Tällöin voidaan ajatella rangaistuskäytännön ankaroituvan, koska lievemmät teot pitää arvioida saman asteikon rajoissa yhdessä tekotavaltaan moitittavampien rikosten kanssa.

Rangaistusasteikot jättävät joka tapauksessa tuomioistuimille huomattavasti harkintavaltaa sen suhteen, mikä rangaistus kustakin rikoksesta on tuomittava. Toisinaan korkeimman oikeuden roolia rangaistuskäytännön ohjaajana on haluttu korostaa ja epäilemättä KKO on pyrkinyt tähän ottamalla aikaisempaa useammin käsiteltäväksi tapauksia, joissa on ollut kysymys yksinomaan rangaistuksen mittaamisesta.⁵⁷ Vaikka KKO näkisi roolinaan rangaistuskäytännön ohjaamisen, kokonaan toinen kysymys on, ottavatko alemmat tuomioistuimet ja missä määrin ohjausta vastaan.⁵⁸ Joka tapauksessa KKO:n ohjaava rooli on

55. RL 20:7.1:n 2b kohta sisälsi tunnusmerkistökitekinä nöyryyttävän tekotavan. Pullon työntäminen asianomistajan peräaukkoon epäilemättä täyttäisi tämän edellytyksen.

56. Lait 540/2011 ja 486/2019.

57. Ks. Heikki Kempainen, Rangaistuksen määräämisen perustelevinen. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2021, s. 64–71.

58. Ks. Heikki Kempainen, Ensikertalaisille tuomittavien vankeusrangaistusten lajinvalinta. Lakimies 3–4/2024, s. 388–410, 403–409, jossa on pohdittu kysymystä myös siltä kannalta, miten

sidoksissa siihen, minkälaisia ratkaisuja se pystyy rangaistuksen mittaamisesta antamaan. Ratkaisukäytäntö voi jäädä hajanaiseksi ja pistemäiseksi, ellei ennakkopäätöksiä saada kohdentumaan rikostyyppien yleisiin pidettäviin tekotapoihin. Kun kyse on uudesta lainsäädännöstä, KKO:n ratkaisut tulevat pitkällä viipeellä, jolloin rangaistuskäytäntö on jo alkanut muodostua alemmissa tuomioistuimissa.

Korkeimman oikeuden pyrkimyksenä olevaan rangaistuskäytännön ohjaamiseen vaikuttaa suoraan myös se, kuinka vapaasti se pystyy muutoksenhakuasetelman puolesta mittaamaan seuraamuksia.⁵⁹ Omien kokemusteni mukaan seksuaalirikostapauksissa on tavanomaista, että syyksilukeva tuomio johtaa herkästi muutoksenhakuun tuomitun taholla. Tässä tilanteessa vastapuolet eli syyttäjät ja asianomistajat eivät välttämättä hae muutosta lainkaan. Toisinaan syyttäjät vaatii vastavalituksella rangaistuslajin ankaroitamista tai vankeusrangaistuksen koven- tamista, jolloin vastavalitus herkästi johtaa tuomitun valituksen peruuttamiseen. Molemmat tilanteet johtavat siihen, että muutoksenhakutuomioistuin ei voi määrätä ankarampaa rangaistusta teosta. Selvää on, että tällaisessa asetelmassa ylimmän tuomioistuimen tehokkaat keinot rangaistuskäytännön ohjaamiseen ovat rajalliset ja kiinni etenkin syyttäjien aktiivisuudesta muutoksenhakijoina.

Seksuaalirikostapauksissa ei ole erityisen yksinkertaista tekotapojen moninaisuuden vuoksi selvittää tiettyjen rikosnimikkeiden rangaistuskäytäntöä lainuudistusta edeltävästi. Kirjallisuudessa on tarkasteltu rangaistuskäytäntöä tilastollisten selvitysten ja KKO:n ratkaisujen perusteella.⁶⁰ Tilastollisten selvitysten osalta on kuitenkin ymmärrettävä, että seksuaalirikosten tekotavat eroavat toisistaan olennaisesti ja rangaistukseen vaikuttavia tekijöitä on lukuisia. Teot eroavat toisistaan ratkaisevasti myös rikosoikeudelliselta moitittavuudeltaan. Tällaisessa tilanteessa tilastollisilla näkökohdilla on hyvin rajallisesti merkitystä tarkasteltaessa seuraamusta yksittäisessä rikosasiassa.⁶¹

Vuoden 2023 alusta voimaan tullessa rikoslain 20 luvussa on ankaroitettu tuntuvasti lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten rangaistusasteikkoja, sillä sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, ellei tekoon liity lieventäviä seikkoja, jolloin rikos voidaan syyksilukea lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä (RL 20:16). Aikuisiin kohdistuvien

KKO:n ennakkoratkaisut lajinvalinnasta ovat vaikuttaneet käräjäoikeuksien rangaistuskäytäntöön.

59. Ks. Ojala 2022, s. 186.

60. Timo Ojalan kirjojen 1. painoksissa on käsitelty rangaistuskäytäntöä aikaisemmin voimassa olleen lain perusteella. Uudemmissa painoksissa on puolestaan esitetty kannanottoja tulevasta rangaistuskäytännöstä. Antti Tapanilan seksuaalirikoksia ja oikeudenkäyntiä käsittelevässä kirjassa on vastaavanlaisia kannanottoja. Yleisemmin rangaistuskäytäntöä on tarkasteltu teoksessa Heikki Kempainen – Johannes Koskeniemi – Maija Mononen – Heidi Mylly – Elisa Savolainen, Rangaistuskäytännön käsikirja. Alma Talent 2023.

61. Ks. myös Kempainen 2021, s. 87–92.

seksuaalirikosten rangaistusasteikot ovat jääneet pitkälti ennalleen niiltä osin kuin kysymys on sukupuoliyhteyden käsittävästä teosta. Rangaistuskäytäntöön voi sen sijaan vaikuttaa tunnusmerkistön laajeneminen aikaisempaa lievemmillä menettelyllä tehtyihin rikoksiin. Aikaisemman lain voimassa ollessa muut kuin sukupuoliyhteyden sisältävät teot arvioitiin seksuaaliseen tekoon pakottamisena, jonka rangaistusasteikko oli vähintään sakkoa ja enintään kolme vuotta vankeutta (RL 20:4, 563/1998). Rangaistusasteikot seksuaalisesta kajoamisesta ja törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta ovat huomattavasti ankarammat.⁶²

Rangaistuskäytännön muuttumista arvioitaessa on otettava huomioon, että KKO:n ratkaisuissa on ainakin toisinaan jo ennen rikoslain 20 luvun uudistamista havaittavissa pyrkimystä ohjata seuraamuksia seksuaalirikoksista ankarampaan suuntaan. Näin voitaneen todeta ainakin tapauksesta KKO 2018:91, jossa tyyppillisenä pidettävästä nukkuvaan kohdistuneesta raiskauksesta määrättiin yhden vuoden ja kahdeksan kuukauden ehdoton vankeusrangaistus ensikertalaiselle. KKO on antanut useita muitakin prejudikaatteja rangaistusten mittaamisesta seksuaalirikostapauksissa, mutta tapaukset ovat keskenään varsin erilaisia eikä voitane ainakaan yksiselitteisesti todeta niissä ankaroitettujen seuraamuksia siitä, mihin alemmat tuomioistuimet olivat päätyneet.⁶³ Esimerkiksi vuoden 2017 jälkeen annetuissa KKO:n tapauksissa, jotka koskevat rangaistuksen mittaamista seksuaalirikoksista, puolet johtivat rangaistuksen lieventymiseen suhteessa hovioikeuden tuomitsemaan.⁶⁴ Kahdessa tapauksessa tosin rangaistuksen lieventäminen johtui rikoksentekijään liittyvästä seikasta, mikä taas ei suoraan liity rangaistuskäytännön yleiseen ohjaamiseen.⁶⁵

5.2. Rangaistukset aikuisiin kohdistuneista rikoksista

Aineiston tuomioista ankarimmat seuraamukset liittyivät tekoihin, jotka oli syyksiluettu törkeinä raiskauksina. Tapauksille oli yhdistävänä tekijänä se, että tekijöitä oli useampia. Ankarimmat rangaistukset⁶⁶ määrättiin tapauksessa R23/3459, jossa syyksiluettiin törkeän raiskauksen ohella muita rikoksia. Käräjäoikeus ilmoitti perusteluissa yksinomaan törkeän raiskauksen edellyttävän kolmen vuoden ja 10 kuukauden vankeusrangaistusta. Tapauksessa R24/652

62. RL 20:3, 4 kuukautta – 4 vuotta ja RL 20:4, 1–6 vuotta.

63. Ks. Ojala 2024, s. 284–294, Ojala 2022, s. 187–189 ja Tapanila 2023, s. 265–274.

64. Ratkaisut KKO 2017:31, 2017:50, 2017:51, 2017:69, 2018:30, 2018:35, 2018:60, 2018:91 ja 2021:22.

65. Tapauksessa KKO 2017:69 rangaistusta alennettiin tuomitun nuoren iän ja teon saaman poikkeuksellisen julkisuuden perusteella (kohta 44). Tapauksessa KKO 2018:60 rangaistusta lievennettiin vähäisessä määrin rikoksentekijän myötävaikutettua rikoksensa selvittämiseen (kohta 31).

66. 5 vuotta sekä 4 vuotta ja 10 kuukautta.

rikoksentehtävien rangaistukset vaihtelivat, sillä syyksiluettut nimikkeet olivat heidän tapauksessaan erilaisia. Teot olivat kohdistuneet eri asianomistajiin, eikä tekijöitä syytetty yhteisestä rikosten tekemisestä.

Tapauksessa R24/652 päätekijälle syyksiluettiin törkeän raiskauksen ohella seksuaalinen kajoaminen lapseen, kaksi seksuaalista kajoamista ja lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin. Päätekijälle määrättiin teoista neljän vuoden ja kuuden kuukauden vankeusrangaistus, josta törkeän raiskauksen osuus oli kolme vuotta ja kuusi kuukautta. Toiselle tekijälle mitattiin törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta, pahoinpitelystä ja alkoholirikoksesta kahden vuoden ja seitsemän kuukauden vankeusrangaistus, josta törkeän seksuaalisen kajoamisen osuus oli kaksi vuotta ja kuusi kuukautta. Kolmas tekijä sai seksuaalisesta kajoamisesta seitsemän kuukauden ehdollisen vankeusrangaistuksen.

Tapauksessa R23/4879 rikoksentehtävöille tuomittiin vankeutta kolme vuotta ja neljä kuukautta sekä kolme vuotta ja kuusi kuukautta. Törkeän raiskauksen rangaistusarvoksi käräjäoikeus totesi kolme vuotta.

Törkeät raiskaukset johtivat verraten ankariin vankeusrangaistuksiin, mikä osaltaan selittyy jo tekojen luonteella. Teot sisälsivät väkivaltaa, ja rikoksentehtäviä oli useampia. Tapauksessa R24/652 tosin törkeään raiskaukseen oli syyllistynyt vain yksi rikoksentehtävistä ja muille syyksiluettiin rikosoikeudellisesti lievempiä tekoja. Aikaisempaan oikeuskäytäntöön verrattuna voidaan arvioida, että rangaistuskäytäntö ei ollut olennaisesti ankarampaa.⁶⁷

Tuomioita perusmuotoisista raiskauksista aineistoon sisältyi yhteensä yhdeksän, joista kahdessa syyte hylättiin. Rangaistuksista kolme oli ehdotonta ja neljä ehdollista, joista kolmessa ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena oli määrätty yhdyskuntapalvelua. Ehdottomat vankeusrangaistukset määrättiin teoista, joissa oli syyksiluettu useampia raiskauksia (kolme vuotta vankeutta)⁶⁸ tai tekoon oli liittynyt fyysistä pakottamista⁶⁹ (yksi vuosi ja yhdeksän kuukautta vankeutta). Yhdessä tapauksessa rangaistus oli kaksi vuotta ja kuusi kuukautta teosta, johon oli syyllistynyt henkilökohtainen avustaja asemaansa hyväksikäyttäneen.⁷⁰ Lisäksi rangaistusta ankarointi sukupuoliyhteys sormella ja sukuelimellä sekä asianomistajan fyysiset toimintarajoitteet, joiden vuoksi hän ei ollut kykenevä vastustamaan tekoa.

Perusmuotoisista raiskaustapauksista määrättyt ehdolliset vankeusrangaistukset vaihtelivat yhden vuoden ja kolmen kuukauden sekä yhden vuoden ja yhdeksän kuukauden välillä. Lievin rangaistus määrättiin teosta, joka oli sormella sukuelimeen tunkeutumista.⁷¹ Rangaistusta lievensi tekijän psyykkisen tilan vakava

67. Ks. Kemppinen ja muut 2023, s. 41–42.

68. R24/30, jossa syyksiluettiin kolme raiskausta ja kaksi seksuaalista kajoamista.

69. R24/171.

70. R23/5150.

71. R23/4646.

järkkyminen teon jälkeen. Ankarampaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen johtaneista teoista yksi sisälsi suojatun sukupuoliyhteyden ja kahdessa muussa oli kysymys sormella tehdystä sukupuoliyhteydestä.⁷² Ankarimpaan ehdolliseen seuraamukseen johtaneessa tapauksessa rangaistuksen ehdollisuutta puolsi rikoksentehtäjän ikä, sillä hän oli tekohetkellä 19-vuotias. Kaikissa raiskaustapauksissa tekijät olivat ensikertalaisia.

Perusmuotoisissa raiskaustapauksissa päätelmien tekemistä rangaistuskäytännöstä jossakin määrin vaikeuttaa se, että aineistoon sisältyi yllättävän vähän sukuelimellä tehtyjä tekoja. Tuomittujen vankeusrangaistusten pituus on saattanut jossakin määrin ankaroitua, mutta tuomioistuimet olivat edelleen tuominneet kahta vuotta läheneviä rangaistuksia ehdollisina perustellen tätä teon laatuun ja rikoksentehtäjään liittyvillä syillä. Voi arvioida, että ilman näitä seikkoja rangaistuksista valtaosa olisi ollut lajiltaan ehdottomia. Selvää muutosta aikaisempaan rangaistuskäytäntöön ei ollut todettavissa.⁷³ Tätä voi pitää jossakin määrin yllättävänä siihen nähden, että lainvalmisteluaineistossa on varsin selkeästi ohjattu tuomioistuinta aikaisempaa ankarampaan rangaistusten mittaamiseen.⁷⁴

Voinee arvioida, että mikäli tuomioistuimet toimisivat rangaistusta perusmuotoisista raiskausrikoksista mitatessaan lainsäätäjän tahdon mukaan, rangaistukset ankaroituisivat merkittävästi. Tätä voidaan perustella sillä, että rangaistavuuden piiriin on tullut rikoksia, joihin voidaan syyllistyä käyttämättä mitään fyysistä pakkoa. Toisin sanoen tunnusmerkistökäytännön on muutettu siten, että rangaistavuuden alarajaa on madallettu. Vastaavasti aikaisemmin voimassa ollut lievempään rangaistukseen johtanut säännös (RL 20:1.3) on kumottu.⁷⁵ Voinee arvioida, että perusmuotoisesta raiskauksesta nämä seikat huomioon ottaen tulisi tuomittavaksi lähes kahden vuoden vankeusrangaistus, vaikka tekoon ei liittyisi moitittavuutta erityisesti lisääviä tekijöitä. Vankeus olisi siten pääsääntöisesti lajiltaan ehdotonta.

Seksuaalista kajoamista koskevia tapauksia aineistoon sisältyi viisi, ja niiden tekotavat vaihtelivat huomattavasti. Rangaistukset vaihtelivat seitsemän kuukauden ja vuoden välillä.⁷⁶ Ankarin seuraamus tuomittiin tapauksessa, jossa rikoksentehtäjä oli väkisin yrittänyt työntää dildoa asianomistajan suuhun.⁷⁷ Vankeusrangaistuksista kaksi oli ehdotonta, mikä perustui tekijöiden aikaisempaan rikollisuuteen. Seksuaalista kajoamista koskevien tekojen seuraamukset todennäköisesti olivat ankaroituneet verrattuna siihen, että teot olisi syyksiluettu ai-

72 R23/5276, R23/4601 ja R23/6800.

73. Ks. Kempinen 2023, s. 24.

74. LaVM 10/2022 vp, s. 7, 15–16 sekä HE 13/2022 vp, s. 50–52.

75. ”Vähemmän vakavan raiskauksen” asteikko oli neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta.

76. Tapaus R23/3336 syyksiluettiin seksuaalisena ahdisteluna, jolloin seuraamuksena oli sakko-rangaistus.

77. R23/4017.

kaisemman lain mukaisina pakottamisina seksuaalisiin tekoihin. Tätä ei voitane pitää yllättävänä, koska perusmuotoisen seksuaalisen kajoamisen vähimmäisrangaistusta on ankaroitettu neljään kuukauteen vankeutta.

5.3. Rangaistukset lapsiin kohdistuneista rikoksista

Ankarimpiin seuraamuksiin johtivat tuomiot törkeästä lapsenraiskauksesta, joita aineistoon sisältyi kaksi.⁷⁸ Tapauksessa R24/280, joka koski kummisedän roolissa ollutta rikoksenteikijää, teosta määrättiin yhteensä kahdeksan vuoden mittainen vankeusrangaistus. Tuomion perusteluissa on todettu mitaamisen osalta vielä niin, että vaikka kysymys oli pitkää vankeusrangaistusta edellyttävästä teosta, tuomio ei voinut olla tavanomaisista henkirikoksista määrättävää pidempi.

Perustelulausuma on kiinnostava sikäli, että lainsäätäjä on määritellyt enimmäisrangaistuksen törkeästä lapsenraiskauksesta samalle tasolle kuin taposta. Lainsäätäjän valinta osoittaa tietoista ratkaisua siitä, että törkeä lapsenraiskaus voi olla henkirikokseen verrattava teko. On kuitenkin otettava huomioon, että rikosten vähimmäisrangaistuksessa on merkittävä ero, koska törkeästä lapsenraiskauksesta tuomitava vähimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta mutta taposta on tuomittava vähintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistus. Kärjääoikeuden perustelulausumaa voi problematisoida, mutta on toki niin, että yksittäiseen henkilöön kohdistuvana henkirikos on tekona vielä lopullisempi ja peruuttamaton, kun taas vakavissakin seksuaalirikoksissa on ainakin teoriassa mahdollista, että uhri toipuu teon hänelle aiheuttamista psyykkisistä vahinkoseurauksista.

Tapauksessa R24/2024 tekijälle syyksiluettiin kaksi törkeää lapsenraiskausta, jotka olivat kohdistuneet samaan asianomistajaan, sekä lukuisia muita, vähemmän törkeitä lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia. Kärjääoikeus mittasi tekijälle yhteensä yhdeksän vuoden ja kuuden kuukauden vankeusrangaistuksen, johon sisältyi kahden kuukauden osuus ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa. Törkeät lapsenraiskaukset olisivat jo yksinomaan edellyttäneet seitsemän vuoden vankeusrangaistusta. Teon moitittavuutta korostivat asianomistajan 10 vuoden ikä ja muiden tekojen kohdistuminen laajaan joukkoon lapsia. Teot osoittivat määrätietoisuutta ja suunnitelmallisuutta, ja menettelyn ilmeisenä tarkoituksena oli päästä seksuaaliseen kanssakäymiseen varsin nuorten lasten kanssa.

Perusmuotoisten lapsenraiskausten rangaistukset vaihtelivat kahdesta vuodesta ja kuudesta kuukaudesta kolmeen vuoteen ja kahteen kuukauteen. Kahdessa tapauksessa osatekoja eli sukupuoliyhteyksiä oli useita, jolloin rangaistus

78. Tapauksessa R23/3329 rikoksenteikijä jätettiin syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta.

oli kolme vuotta ja kaksi kuukautta vankeutta.⁷⁹ Lievin rangaistus määrättiin teosta, jossa sukupuoliyhteydet olivat olleet suojaamattomia ja niitä oli tehty useammalla tekotavalla. Rangaistusta lievensivät asianosaisten välinen vähäinen ikäero ja asianomistajan ikä, sillä tämä oli lähellä suojaikärajaa.⁸⁰ Perusmuotoiset lapsenraiskaukset olivat kohdistuneet asianomistajiin, jotka olivat verraten lähellä suojaikärajaa eli 14–15-vuotiaita.

Törkeää seksuaalista kajoamista koskevassa tapauksessa R23/6516 käräjäoikeus määräsi kahdelle rikoksenteikijälle neljän vuoden sekä kolmen vuoden ja kuuden kuukauden vankeusrangaistukset. Teko oli käsittänyt asianomistajan pakottamisen työntämään puolen litran pullo peräaukkoon. Rangaistusta ankaroitivat vakavalla väkivallalla uhkaaminen, nöyryyttävä tekotapa, teon videointi ja teon suunnitelmallisuus, jota ilmensi muun muassa asianomistajan vieminen syrjäiseen paikkaan teon toteuttamiseksi. Toisen rikoksenteikijän rangaistusta lievensi se, että tämä oli ollut jossakin määrin alisteisessa asemassa suhteessa pääteikijään.

Lapsiin kohdistuneiden rikosten seuraamuksia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon, että törkeää lapsenraiskausta koskeva varsin ankaran rangaistusasteikon sisältävä säännös oli voimassa jo vuodesta 2019 alkaen. Tapauksessa R24/2024 kyseistä säännöstä on sovellettu vakavimmaksi katsottuun teokoon, mikä on saattanut jossakin määrin ankaroitaa seuraamusta. Aineistoon sisältyvät törkeät lapsenraiskaukset ovat tekoina erittäin vakavia. Voi kuitenkin arvioida, että koska kumpaankaan ei ole liittynyt vakavan väkivallan käyttämistä tai sillä uhkaamista, tekojen moitittavuutta ei olisi arvioitu vastaavalla mittapuulla aikaisemman lain perusteella.⁸¹

Perusmuotoiset lapsenraiskaukset olisi todennäköisesti syyksiluettu aikaisemmin törkeinä lapsen seksuaalisina hyväksikäyttöinä ja seuraamukset olisivat olleet jonkin verran yli kaksi vuotta vankeutta.⁸² Etenkin lapsenraiskauksissa voi

79. R24/1500 ja R24/790.

80. R24/466. Tapauksessa konkreettinen rangaistus oli 10 kuukautta vankeutta, johon vaikuttivat samassa konkurrenssissa olleet aikaisemmat vankeusrangaistukset.

81. Tässä yhteydessä voi todeta, että törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistöissä ennen ja jälkeen 1.1.2023 on merkittäviä eroavuuksia. Aikaisemmin edellytettiin, että teko täytti sekä törkeän raiskauksen että törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöt. Käytännössä tunnusmerkistö täyttyi jo alle 18-vuotiaaseen kohdistuneella sukupuoliyhteydellä, jos teko oli törkeä myös kokonaisuutena arvostellen. 1.1.2023 jälkeen törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistö sisältää useita erilaisia ankaroitamisperusteita, joista osa liittyy väkivallan käyttämiseen tai useampaan rikoksenteikijään ja osa taas sellaisiin seikkoihin, jotka aikaisemmin sisältyivät törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ankaroitamisperusteisiin. Törkeän lapsenraiskauksen tapauksessa on erityisen vaikea arvioida sitä, onko uusi lainsäädäntö konkreettisesti ankaroitannut tekojen arviointia. Tähän liittyy myös se, että säännösten ikärajat eroavat toisistaan, sillä törkeässä lapsenraiskauksessa tunnusmerkistön edellyttämä ikäraja on 16 vuotta.

82. Vrt. KKO 2017:50 ja KKO 2018:35. Ks. myös Kempinen ja muut 2023, s. 69, 78–81.

arvioida lainmuutoksen koventaneen rangaistuksia olennaisesti. Törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen on sisältänyt tekotavan puolesta poikkeuksellisia piirteitä, joten on vaikea arvioida, minkälaiseen seuraamukseen olisi aikaisemmin voimassa olleiden säännösten perusteella päädytty. Teko olisi tullut arvioitavaksi törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä, jolloin olisi todennäköisesti päädytty huomattavasti lievempään seuraamukseen, koska arvioinnissa olisi käytetty samaa mittapuuta kuin sukupuoliyhteyden sisältäviin tekoihin.

6. Kokoavia päätelmiä

Seksuaalirikoksia koskeva sääntely on muuttunut olennaisella tavalla. Uudelle lainsäädännölle on asetettu tavoitteita, jotka toteutuessaan merkitsevät huomattavaa muutosta oikeuskäytäntöön. Oikeusvaltioon kuuluu olennaisena osana toimivallanjako lainsäätäjän ja tuomioistuimien välillä. Vaikka lainsäädännölle asetettaisiin kunnianhimoisia, yhteiskuntapoliittisesti painavin syin perusteltavia tavoitteita, ne eivät itsessään sido tuomioistuimia. Tuomioistuimet ratkaisevat käsiteltäväksi tulevat tapaukset lainsäännösten pohjalta soveltaen vakiintuneita oikeuslähteiden tulkintaperiaatteita. Lainsäädännön toteutumista arvioitaessa ei voida sivuuttaa tuomioistuimien itsenäistä roolia, joka voi ratkaisevalla tavalla vaikuttaa siihen, miten uusi lainsäädäntö käytännössä tulee vaikuttamaan yhteiskunnassa.

Aineisto viittaa siihen, että kärjäoikeuksien käsittelemät raiskaustapaukset eivät faktoiltaan eroa kovin merkittävästi niistä, joita käsiteltiin ennen lainmuutosta. Vakavimmat tapaukset olivat edelleen niitä, joissa asianomistaja oli pakotettu seksuaaliseen kanssakäymiseen. Merkittävässä osassa tapauksista teko oli kohdistunut nukkumassa olleeseen tai sammuneeseen asianomistajaan. Uusi laki näkyi selvimmin ratkaisujen perusteluissa, joissa toisinaan oli viitattu muuttuneeseen arviointitapaan. Yksittäisessä tapauksessa edelleen viitattiin pakottamiseen sellaisessa yhteydessä, joka osoitti, että uuden lainsäädännön lähtökohta ei ollut täysin selvillä. Joissakin tuomioissa pohdittiin asianomistajan passiivisuutta tai vapaaehtoisuuden ilmauksia tavalla, joka oli kytkettävissä uuden lainsäädännön lähtökohtaan.

Lapsiin ja aikuisiin kohdistuvien tekojen eriyttäminen tunnusmerkistöjen tasolla näkyi tarkastelun jäsentymisenä siten, että enää ei ollut tarpeen erikseen arvioida lapseen kohdistuneen teon tahdonvastaisuutta. Nämä arviot koettiin epäonnistuneina aikaisemman lain voimassa ollessa, joten tältä osin lainsäädännön voi arvioida korjanneen havaitun ongelman. Voi arvella tuomioistuimien lapsia koskevien ratkaisujen olevan jatkossa helpommin perusteltavissa ja ymmärrettävissä, mitä voidaan pitää positiivisena kehityksenä.

Seuraamusten osalta päätelmien tekeminen on vaikeampaa jo yksin siitä syystä, että syyksiluetut teot eivät ole keskenään kovin yhteismitallisia eikä tapausaineisto välttämättä suodata esiin kaikkia tyypillisiä tekotapoja. Rikosoikeudellisesti vakavammat teot ovat yhtäältä saattaneet johtaa huomattavan ankariin rangaistuksiin, mutta toisaalta perusmuotoisissa raiskausrikoksissa oli edelleen määrätty ehdollisia vankeusrangaistuksia. Tapaukset liittyivät muihin kuin sukelimellä tehtyihin tekoihin, tai sitten rangaistuksen ehdollisuutta perusteltiin rikosentekijän iällä tai muilla henkilökohtaisilla olosuhteilla. Voi varovasti arvioida, että lainsäätäjän toivoma rangaistuskäytännön ankaroituminen aikuisiin kohdistuvien tekojen yhteydessä ei tule toteutumaan niin kauan kuin rangaistusasteikot säilyvät ennallaan.

Forced or involuntary? New sexual offences legislation in district courts

ANTTI TAPANILA, LL.D., Docent, District Court Judge, District Court of Pirkanmaa

Chapter 20 of the Criminal Code, entitled Sexual Offences, has been completely reformed in Finland as of the beginning of 2023. There are three objectives behind the new legislation. The first objective was to change the definition of rape to be consent-based. The legislation in force in the past required violence or the threat of violence. In the new law, it is sufficient that sexual intercourse is contrary to the person's will. The second aim of the reform was to separate sexual offenses against children from those against adults at regulatory level. The third goal of the legislature was to increase penalties, especially for sexual offences against children.

For the article, 26 convictions were selected from five different district courts, representing a significant proportion of the convictions in which the new Chapter 20 of the Penal Code has been applied. On the basis of the cases, conclusions can be drawn as to how the district courts have applied the new legislation and whether the legislator's objectives have been met in case law.

In the majority of the district court's decisions, the rapes had been carried out using methods that would have met the criteria of the previous version of Chapter 20 of the Criminal Code. The actions involved either physical coercion or were directed at sleeping or passed out injured parties. The verdicts suggest that prosecutors had not sought punishment for the acts based solely on a lack of consent.

Crimes against children were assessed in the convictions on the basis of the different legal characteristics of the offences. Similar crimes were not previously likely to have been interpreted as coercion of the injured party to engage in sexual activity. The change in the law thus had a concrete effect on the decisions of the courts. Sentencing practice suggested, especially in rape offences against adults, that the reform of the law has not had a severe effect on sentences for rape. A significant proportion of the sentences were still conditional prison sentences of less than two years.